

**WATERNET, DIENST RUIMTELIJKE ORDENING EN DIENST
MILIEU EN BOUWTOEZICHT**

Samen werken aan de stedelijke wateropgave in Amsterdam

Hoe verloopt in de hoofdstad de samenwerking tussen de gemeentelijke diensten Ruimtelijke Ordening en Milieu en Bouwtoezicht én Waternet? De samenwerking is enkele jaren geleden begonnen en heeft inmiddels al wat successen opgeleverd. De partijen willen de samenwerking verder intensiveren.

Duurzaam waterbeheer vraagt steeds meer in te spelen op ruimtelijk verschillende lokale situaties. Amsterdam staat niet stil, maar verandert voortdurend. Het waterbeheer moet daarop inspelen. Met de ontwikkeling van IJburg heeft de hoofdstad vanaf 1982, toen de gemeentelijke diensten zelf met de milieueffectrapportage begonnen, ervaring opgebouwd met afkoppeling van riolering, het vasthouden van regenwater en innoverende zuiveringstechnieken (zie H₂O nr. 2 uit 1996 en de twee volgende pagina's van deze uitgave). De diensten Ruimtelijke Ordening en Milieu en Bouwtoezicht én Waternet namen hiermee al vroeg het voortouw. Toen in 1998 in de Vierde nota Waterhuishouding het stedelijke waterplan werd geïntroduceerd, zagen deze diensten hun kans schoon om ook voor de bestaande stad knelpunten te inventariseren en op te lossen en de vele mogelijkheden die het water toen bood beter te benutten.

Het stedelijke waterplan werd een algemeen beleidskader waarbij het structuurplan en de nota over de inrichting van de openbare ruimte goed aansloten. In het structuurplan werd de hoofdwaterstructuur opgenomen en in de nota over de openbare

Waterplan Amsterdam

- voldoende ruimte voor water
- ecologisch gezond water
- integratie van water en groen
- het versterken van de identiteit van het waterkarakter
- het versterken van de beleefingswaarde
- duurzaam en evenwichtig gebruik van water
- duurzaam omgaan met grondwater

ruimte werden inrichtingsprincipes beschreven voor oevers van doorgaande waterlopen. Het waterplan was echter nog maar een begin. In de periode 2002-2006 werden nadere accenten gelegd op het op orde brengen van de regelgeving op en aan het water, het reguleren van het wonen op water en de aanpak van grondwateroverlast. De watertoets stelde de waterbeheerders in staat om samen met ontwerpers creatieve oplossingen te vinden voor de behoefte aan ruimte voor water in projecten.

De komende periode (tot 2008) moet inzicht geven in nader te stellen doelen, maatregelen en kosten in Amsterdam op het gebied van waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water), overlast (Nationaal Bestuursakkoord Water) en veiligheid van keringen. Vervolgens zal beoordeeld moeten worden of de

maatregelen en ruimtelijke ontwikkelingen, zoals positionering van Amsterdam als stad in het groen, vragen om aanpassingen van de hoofdwaterstructuur en het ecologisch netwerk.

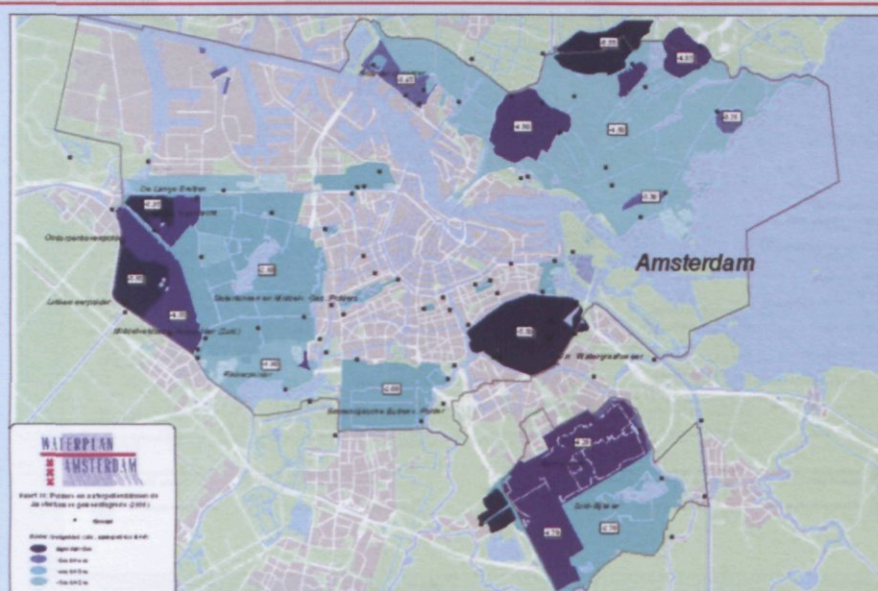
Water in Amsterdam

Amsterdam is als stad ontstaan in het veen. Temidden van veel plassen lag de stad op een strategische plek aan het IJ, die toen nog een getijdekreek was van de Zuiderzee, en aan de monding van de rivier de Amstel, die overtollig water afvoerde uit het zuidelijk gelegen veenpakket. Dijken en kaden boden bescherming tegen de zee en de wateroverlast vanuit het achterland. Voor de ontginning, turfwinning en later het transport zijn belangrijke vaarten gegraven die de structuur van de stedelijke ontwikkeling hebben bepaald, zoals de Kostverlorenvaart en de Boerenwetering, de Haarlemmer- en Weespertrekvaart en de grote kanalen.

De vele meren in en om Amsterdam zijn vanaf de 17e eeuw drooggemalen en vormen nu de diepgelegen polders in de stad. Om forse bebouwing op het veen mogelijk te maken, zijn grote delen van de stad opgehoogd met zand en gefundeerd op de diepere wadafzettingen. Grote delen van het stedelijk gebied liggen boven en vlak onder het zeeniveau, afgewisseld met diepe en ondiepe polders en oude resten van het oorspronkelijk veenweidegebied aan de randen van de stad.

In totaal zijn er nu nog 14 polders. Deze zijn onderverdeeld in 110 verschillende peilvakken die door middel van 84 poldergema-

Afb. 1: Polders en waterpeilen in Amsterdam.

len worden gehandhaafd. De waterhoogten variëren van NAP - 0,40 in het centrum tot NAP - 5,50 m in een deel van de Watergraafsmeer. In het westen van de hoofdstad zijn acht verschillende peilen (!) aan te wijzen. De Amstel die zich vertakt in de grachten van Amsterdam, vormt vanaf de Amstelsluizen bij theater Carré samen met dit grachtenstelsel de stadsboezem.

Grondwaterproblemen doen zich vooral voor in poldergebieden die niet zijn opgehoogd, zoals veel Amsterdamse parken.

Binnen de stadsgrenzen van Amsterdam bestaat volgens de recente toetsing aan de werknormen uit het Nationaal Bestuursakkoord Water geen wateropgave. Dat wil zeggen dat in theorie de bestaande capaciteit van gemalen en bergingsmogelijkheden in het oppervlaktewater voldoende zijn om het klimaat van 2050 op te vangen. Eventuele hydraulische knelpunten (flessenhalzen) vormen geen onderdeel van deze toetsing. Daarvoor kunnen maatregelen nodig zijn. Locaties die door herstructurering of ontwikkeling veranderen, hebben wel een wateropgave.

Met de stedelijke intensiverings- en herstructureringsopgaven zijn in de periode 2002-2006 veel acties uit het waterplan opgepakt: het realiseren van een uitgebreid net van natuurvriendelijke oevers, het vergroten van de sponswerking van de stad door maatregelen in gebouwen en de openbare ruimte, meer ruimte voor water, inventarisatie van watergebonden cultuurhistorische elementen, herstel van de IJdijken en het verbeteren van de inrichting van de oevers van belangrijke doorgaande waterlopen (Amstel, Kostverlorenvaart).

De klimaatverandering, zeespiegelstijging en bodemdaling zijn aanleiding voor het creëren van meer ruimte voor water. Dit maakt robuustere oplossingen voor problemen met waterbeheer mogelijk. Bovendien kunnen dan de mogelijkheden die water biedt voor de ruimtelijke ontwikkeling wellicht beter worden benut. Dit geldt zowel voor bouwprojecten als voor projecten die betrekking hebben op de openbare ruimte in het algemeen. Met het project 'Meer sponzen, minder plassen' zijn voor plannenmakers mogelijkheden om water te bergen in kaart gebracht. Een pilot is opgezet in de Watergraafsmeer om te zien welke bijdrage de maatregelen leveren.

In het sleutelproject Zuidas, waar in de komende 25 jaar 8.000 woningen, een miljoen vierkante meter kantoorvloeroppervlak en bijna een half miljoen vierkante meter voorzieningen (cultuur, sport, winkels e.d.) worden gerealiseerd terwijl de ruimte daar erg schaars is, kunnen alleen innoverende oplossingen vorm geven aan het oplossen van de wateropgave. Bestaande sloten in het gebied verdwijnen, veel verhard oppervlak wordt toegevoegd en op de plaats waar nu een waterkering de Amstellandse Boezem van de Binnendijkse Buitenveldertsche Polder scheidt, wordt een tunnel aangelegd.

Amsterdam zal in de komende periode (2010-2030) vooral inzetten op versterking van de bestaande stad. Het gaat om wonen en werken en nieuwe combinaties daartussen. Daarbij spelen locaties aan water en/of groen een grote rol. Water en groen bieden gelegenheid om woonmilieu's te maken die aantrekkelijk zijn voor mensen met midden- en hoge inkomens. Daarnaast wordt ingezet

op een omvangrijke stedelijke vernieuwing van wijken uit de jaren vijftig en zestig. Het resultaat is dat Amsterdam zich steeds meer profileert als waterstad. De genoemde diensten dragen er elk vanuit hun eigen ambities en disciplines aan bij. Door beide diensten wordt gezocht naar mogelijkheden voor het combineren van de woon- en recreatiefuncties met water en naar mogelijkheden voor het ruim dimensioneren van waterberging die bijdraagt aan een robuuste waterkwaliteit.

De Kaderrichtlijn Water zal in de toekomst waarschijnlijk grenzen stellen aan de mogelijkheden om verschillende functies te combineren. Om problemen te ondervangen zal de kennis uit het water- en milieubeheer in een vroeger stadium bij stedenbouwkundige ontwerpen worden betrokken.

Aandachtspunten voor samenwerking in de toekomst zijn voorts de grotere risico's voor overstrooming, flessenhalzen in het watersysteem, de behoefte aan meer ruimte voor water, het verbeteren van de functies van de blauwgroene structuren voor de waterkwaliteit en betere benutting van het water voor recreatie. Beide diensten gaan hun kennis meer delen. Enkele samenwerkingsprojecten zijn inmiddels benoemd: de Westrand, Zuid-Oostlob en de Amstelscheg.

Afb. 2: Econet-route.

